

tiltó törvény miatt a tanári munkakör mellett döntött. 1984-ben jelenik meg a *Magyaró énekes népzeneje* című kötete, amely az egész település népdalkincsét teszi közzé. Szintén ebben az évben lát napvilágot a Kriterion Könyvkiadónál *A népzene mikrokozmoszában* című tanulmánykötete, amelyben többek között a magyar népzene és Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus* művének a kapcsolatát vizsgálta.

Almási István a következőképpen jellemzi egykori tanárának munkásságát: „Nem lehet eléggé hangsúlyozni, milyen óriási értékű kincs ez a grandiózus dallamgyűjtemény, amely magyar népdalokon kívül számos román, sőt bolgár dallamot is tartalmaz, s amelynek a megteremtése Jagamas Jánost a kelet-közép-európai népzene kutatás legkivalóbb képviselőinek a sorába emelte, hiszen előtte

hasonló teljesítményt csak Bartók Béla, Constantin Brăiloiu és Kodály Zoltán értek el.”

A kiadvány külön erénye a kötet három nyelven való közlése, amely így nemzetközileg is elérhetővé válik. A gyűjteménynek nem csak tudományos jelentősége van; ismertető, népszerűsítő céllal sikeresen használható akár népzenei tanszékeken, iskolákban, népdalkörökben vagy táncházakban is. Mindemellett tanulási segédeszközként is sikeresen használható népzenekedvelők, népdalénekesek vagy olyan népzeneészek által, akik olyan népdalokat vagy hangszeres dallamokat tanulhatnak meg, amelyek eddig ismeretlenek voltak részükre. Az érdeklődők a Kolozsvári Folklorintézetben tanulmányozhatják, szerezhetik be a gyűjteményt.

Gergely Zoltán

Elfelejtett népdalok Magyaróról

Pávai István: Magyarózd népzeneje Horváth István gyűjtései tükrében.

The Folk Music of Magyarózd as Reflected in the Collections of István Horváth.

Hagyományok Háza, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Bp. 2015. 216 old., DVD-melléklettel

Pávai István *Magyarózd népzeneje Horváth István gyűjtései tükrében* című kötete 2015-ben jelent meg a Hagyományok Háza és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézete közös kiadásában. A magyar és angol nyelvű, DVD-melléklettel ellátott publikáció küllemében és szerkesztésben hasonlít az egy évvel korábban megjelent, a Pávai István–Zakariás Erzsébet szerzőpáros által összeállított *Jagamas János népzenei gyűjteménye* című nagyszabású munkához.

Pávai István még a táncházmozgalom előtti időszakban, az 1970-es években ismerkedett meg Magyarózd népzenei világával, „...amikor a kolozsvári Visszhang diákrádió népzenei

szerkesztőjeként részt vettem a rádió egyik fogadóestjén, ahol Panek Kati magyarózdai balladákat és népdalokat énekelt, teljesen hiteles, a falusi hagyományban élő emberektől megszokott előadásmódban”. Hat évvel később, a bukaresti Román Televízió Magyar Szerkesztőségének megbízásából Panek Kati és Csörtán Márton zeneakadémiai diáktársa egy olyan tévéfelvételt állítottak össze, melynek segítségével a nagyközönség is megismerhette a kistáj népzenejét. Az addig egyedülálló műsor sikerét nagymértékben meghatározta a szerző Horváth Istvánnal való találkozása.

Horváth István 1909-ben született Magyarózdon. Azt a szellemi kultúrát, amelyet gyerekként ismert és élt meg, később íróként és költőként

Gergely Zoltán (1987) – PhD, tudományos kutató, Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Folklor Intézete, zoli_gdur@yahoo.com

foglalta össze és értelmezte a *Magyarózdai toronyalja* című monográfiájában.

A népzene-kutató már a kötet elején több forrásból is kiindulva mutatja be és tisztázza a Maros–Küküllő vidékének belső táji tagolódását. A földrajzi, néprajzi, falurajzi, szociológiai és etnikai leírásokat a szerző népzenei és néptánc-dialektológiai megfigyelései egészítik ki. A népi tánczene terén szerzett több évtizedes tapasztalatának köszönhetően Pávai István a rá jellemző precizitással ismerteti és értelmezi a kistáj táncainak elnevezéseit. Ugyanebben a fejezetben mutatja be azokat a magyarózdai zenészeket is, akik a zenét szolgáltatták a különböző mulatságokon.

A *Maros–Küküllők vidékének kutatottsága* című fejezetben részletes tudománytörténeti áttekintést olvashatunk a területen végzett gyűjtésekről és megjelent publikációkról. Az első kiadványok inkább a régió szokásvilágát, hagyományait ismertették, mutatták be. A legrészletesebb néprajzi leírás viszonylag későn, az 1970-es években jelent meg, a fenn említett *Magyarózdai toronyalja* című falumonográfiában. Horváth István részletesen ír abban a magyarózdiai énekléséről, énekes szokásairól, táncalkalmairól.

Jagamás János már a második világháború után, a jelenlegi Kolozsvári Folklor Intézet munkatársaként gyűjtött a térségben, eredményeit az 1974-ben kiadott *Romániai magyar népdalok* című kötetben közölte. 1970-ben jelent meg Almási István és Herțea Iosif *245 népi táncdallam* című kötete, mely 5 táncdallamot mutat be a vidékről. Az ötvenes évek után a régióban olyan kiváló etnomuzikológusok végeztek terepkutatásokat, mint Almási István, Szenik Ilona, Bandi Dezső, Demény Pirokska, Kallós Zoltán, Lőrincz Lajos, Pávai István, Szabó Csaba, Szabó Éva; a magyarországi kutatók közül Martin György, Pesovár Ernő, Sárosi Bálint, Végvári Rezső, Timár Sándor és Varga Zoltán. Az első jelentősebb népzene- és néptánc-kutatási eredményeket a vidékről Martin György foglalta össze 1982-ben.

A kutatástörténeti részt egészíti ki a *Korai magyarózdai gyűjtések és adatközlők* című fejezet.

Pávai István részletesen beszél a különböző archívumokban elhelyezett magyarózdai gyűjtésekről. Jagamas János 1951-ben három helyszíni lejegyzést készített a településen, valószínűleg ekkor kerülhetett kapcsolatba Horváth Istvánnal. Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit és Nagy Jenő, a későbbiekben pedig Timár Sándor, Martin György és Varga Zoltán szintén Horvát István közreműködésével kutatták a település kultúráját. Az első magyarózdai hangfelvételeket Jagamas János készítette 1953-ban, amikor is előbb fonográffal, majd később már magnetofonnal végezte a gyűjtést. A 44 felvétel a Kolozsvári Folklor Intézet Archívumában található.

Annak ellenére, hogy Horváth István nem rendelkezett azzal a népzenei képzettséggel, mint például Jagamas János, gyűjtőmunkája mégis példányértékű, és szakmailag is megállja a helyét. A Pávai István által beékelte idézeteknek köszönhetően az olvasó megismerheti Horváth István gyűjtési módszereit, adatközlőit, de ugyanakkor az álláspontját is a szellemi kultúra megmentéséről. A szerző részletesen tudósít a Magyarózdon készült magnetofonszalagok jelenlegi állapotáról is. A felvételeket a Kolozsvári Folklor Intézetben, a Zenetudományi Intézet Archívumában és a Hagyományok Házában őrzik, néhány másolat pedig különböző magánszemélyek tulajdonában található. A DVD-rom szerkesztésekor a szerző megállapította, hogy a Zenetudományi Intézetben található hangzóanyag van műszakilag a legjobb állapotban, ezek tartalmáról is részletes leírást találhatunk a jelen kiadványban.

A *Zenés műfajok, zenélési alkalmak Magyarózdon* című fejezet Horváth István rendszerezési elve szerint van felépítve. A *Magyarózdai toronyalja* kötetből való idevágó idézetek, leírások, valamint a szerző tudományos hozzáfűzése kiegészítik egymást. Ennek köszönhetően betekintést nyerhetünk az egész település zenei életébe. Elsőként a *Gyermekmondókák* kerülnek bemutatásra, majd az ismertetés folytatódik az *Átkozódó nóták, keservesek, Balladák a fonóban, Zenés katonakisérés, Lakodalom, Karácsonyi tánc, vasárnap tánc,*

kalákatánc, Táncok, táncszók, Egyéb zenés szokások és műfajok című alfejezetekkel.

A könyv utolsó fejezetében Pávai a hangfelvételek válogatásáról és a közreadás módjáról beszél. A DVD-n található hangzópéldák mellett – hangtechnikai illetve minőségi okokra hivatkozva – a szerző fontosnak látta a dalszövegek közzétételét is. A példatárban lévő 161 szöveg műfajilag a következő csoportokra oszlik: 6 ballada, 43 szerelmi dal, 5 átkodal, 26 keserves, 6 tréfás dal, 8 táncdal, táncszó és mulatónóta, 1 munkaalkalmi, 5 karácsonyi köszöntőének, 5 gyermekdal, 17 katonadal, 5 lakodalmi dal, és 5 temetési ének. Pávai István mindenütt feltünteti az adatközlők nevét és életkorát, a gyűjtés idejét és a megfelelő archívumi jelzetet.

A publikáció legnagyobb erénye kétségtelenül a mellékelt DVD, amelynek tartalma nagyon gazdag: a 216 dallamváltozat, a 6 térkép, a 73 dokumentum és a 35 fotó mellett itt újra közlésre kerülnek a korábban nyomtatásban megjelent fejezetek is. Főleg a DVD-n található *Dallamcsoportok*

menüpontra szeretném felhívni a figyelmet, ugyanis a szerző a szövegcsoportok műfaji meghatározása és közlése mellett a dallamokat is besorolta a megfelelő népzenei stíluscsoportokba. A kötet erősségei közé sorolható a szöveg angol nyelven való közlése is, ami által nemzetközileg is elérhetővé válik a kiadvány.

Pávai István eddigi kutatási eredményei egyrészt mérföldkövek a magyar népzene és néptánc terén – itt elsősorban *Az erdélyi magyar népi tánczene* című kötetére gondolok –, másrészt egyedülállók: ezt a kettősséget tanúsítja az előbb már említett Jagamas János-népzenei gyűjtemény, amely 2014-ben jelent meg a Zenetudományi Intézet, a Hagyományok Háza és Kolozsvári Folklor Intézet közös kiadásában, és most már a jelen kötet is, amelynek segítségével az érdeklődők betekintést nyerhetnek Magyarózd régi, talán már elfelejtett népzenei világába.

Gergely Zoltán

Zenei művelődésünk a népitől az avantgárdig

Angi István–Csákány Csilla (szerk.): Zenei művelődésünk a változó régióban. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kvár 2013. 292 old.

Az Angi István és Csákány Csilla által egybe-szerkesztett tanulmánykötet a *VII. Hungarológiai Kongresszus. Nyelv és kultúra a változó régióban* zenetudományi szekciójának előadásait, tanulmányait tartalmazza. A szövegek három nagyobb zenetudományi területhez sorolhatók: folklór és etnomuzikológia, zenetörténet, valamint zeneesztétika. Tudatosan szerkesztett, jól strukturált és átlátható kötetről van szó, amelyben minden tanulmány külön-külön keretezett, ugyanakkor láncszerűen kapcsolódik az előtte lévő témához, és utal, átvezet az utána következőre. Ennek köszönhetően

átfogó képet kaphatunk a zenetudomány egyes aktuális témáiról: erdélyi magyar népzene, szokásdallamok, gyülekezeti énekek, török–mongol népzene, Liszt Ferenc magyar rapszódiai, intézményes zeneoktatás, kolozsvári magyar zenekritika, gregorián énekek feldolgozási módozatai, fausti reflexiók vagy impresszionista előhangok Liszt Ferenc zenéjében, az erdélyi avantgárd zene európaisága stb. Látható, hogy a témák széles palettán helyezkednek el, viszont egy-egy specifikus elemet ragadnak meg és járnak körül. Megközelítésük gyakran inkább elvont vagy

Molnár Beáta (1991) – doktorandus, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár, molnarbeavagyok@gmail.com